

UNIVERSITATEA “BABEȘ – BOLYAI”
FACULTATEA DE ISTORIE ȘI FILOSOFIE
CATEDRA DE ISTORIE MODERNĂ

**ȚARA OAȘULUI ÎNTRE 1861-1918. MONOGRAFIE
ANTROPOLOGICĂ**

— rezumat al tezei de doctorat —

Coordonator:

Prof. Univ. Dr. Toader Nicoară

Doctorand:

Zsolt Vasile Grigoruț

**Cluj Napoca
2012**

CUPRINS

Lista tabelelor și a graficelor.....	p. 3-4
Introducere	p. 5-6
Cap. 1. Istoriografie, surse, metodologie și cadrul teritorial de analiză	p. 7-15
1.1. Istoriografie, surse și metodologie	p. 7-9
1.2. Cadrul teritorial de analiză. Reorganizări administrativ-teritoriale ale comitatului Satu Mare între 1861-1918. Zona Oașului	p. 10-15
Cap. 2. Țara Oașului mit și realitate	p. 15-48
2.1. Cadrul natural al așezărilor din Țara Oașului	p. 15-16
2.2. Tipologia așezărilor existente în Țara Oașului în a doua jumătate secolului al XIX-lea și prima jumătatea a secolului XX	p. 16-19
2.3. Cele 16 comunități din Țara Oașului	p. 19-20
2.3.1. Bixad	p. 21-29
2.3.2. Boinești	p. 29-30
2.3.3. Călinești-Oaș	p. 30-31
2.3.4. Cămărzana	p. 31-32
2.3.5. Certeze	p. 32-33
2.3.6. Lechința	p. 33-34
2.3.7. Moșișeni	p. 34-35
2.3.8. Negrești-Oaș	p. 35-37
2.3.9. Orașul Nou	p. 37-39
2.3.10. Prilog	p. 39-40
2.3.11. Racșa	p. 40
2.3.12. Remetea Oaș	p. 41-42
2.3.13. Târșolț	p. 42-43
2.3.14. Trip	p. 43
2.3.15. Tur	p. 43-45
2.3.16. Vama	p. 45-48

Cap. 3. Reconstituirea vieții în comunitățile din Țara Oașului	p. 49-111
3.1. Despre viața oamenilor din zonă	p. 49-52
3.2. Înfrățirea fizică a oamenilor	p. 52-53
3.3. Port, îmbrăcăminte	p. 53-63
3.4. Arhitectura	p. 63-79
3.5. Mod de viață	p. 79-85
3.6. Ocupații de-a lungul timpului	p. 85-93
3.7. Viața spirituală. Obiceiuri și sărbători	p. 93-106
3.8. Moralitatea în comunități	p. 106-108
3.9. Educația	p. 108-109
3.10. Viața socială.....	p. 109-111
Cap. 4. Populația	p. 112-170
4.1. Evoluția și structura populației Țării Oașului	p. 112-119
4.2. Situația demografică a evreilor din Țara Oașului	p. 119-123
4.3. Considerațiuni generale cu privire la ciclul vieții familial	p. 124-140
4.4. STUDIU DE CAZ – context și metode de cercetare	p. 141-143
4.4.1. STUDIU DE CAZ	p. 143-170
Cap. 5. Concluzii	p. 171-174
Bibliografie	p. 175-181
Anexe	p. 182-183

Cuvinte cheie: comunitate, obiceiuri, comportament, etnie, confesiune, antropologie, Tara Oasului, populatie, imagine, tipologie, reconstituire

REZUMAT

„Ce păcat că această regiune este aproape cu desăvârșire necunoscută de către turiștii noștri, căci de marele public nu îndrăznim să vorbim”¹ constata Ion Mușlea în 1932 cu referire la cea mai mică dintre toate “țările” noastre, și “cea mai puțin cunoscută dintre toate” completa profesorul Vasile Netea², și anume ȚARA OAȘULUI.

Această Țară a Oașului, respectiv zona răsăriteană a comitatului Sătmăruș, este un ținut pitoresc prin peisajele naturale ce pot fi regăsite aici, dar mai ales prin tot ceea ce reprezintă și transmite populația din acest areal, fie prin portul popular, prin grai, viață și comportament cotidian, fie prin obiceiurile și tradițiile păstrate încă vii și în zilele noastre. O perioadă îndelungată de vreme mica țară a OAȘULUI ajungea în atenția cunoscătorilor vremii mai ales când venea vorba de vreun transfer de proprietate, de domeniu, de vreo donație, de vreun act administrativ care implica teritoriile și populația celor 16 comunități ale ținutului. Doar odată cu primele decenii ale secolului al XIX-lea au început să apară și primele lucrări generale care abordau și aspecte specifice acestui ținut, cum ar fi cea a „vechiului istoric al ținuturilor sătmărene” cum îl numea Ion Mușlea pe Szirmay Antal³, care în cadrul prezentării mai ample a istoriei comitatului Sătmăruș, face o serie de referiri specifice Țării Oașului.

În ce privește acest ținut, această „țară”, a stimulat interesul și atenția a numeroși cărturari și oameni de știință din ultimele două secole, care au încercat într-un fel sau altul să stabilească și să prezinte cu argumente bazate pe izvoare documentare sau doar pe interpretări ale unor „informații orale ce au traversat secolele” originea acesteia, pornind de la denumire și ajungând până la a reda pur și simplu experiențele trăite și povestite din acest areal, pe cât de mic, pe atât de atractiv și animat de o viață socială, comunitară cu nuanțe aparte, dar și cu aspecte comune întregului comitat.

---

¹ Ion Mușlea, *Cercetări folklorice în Țara Oașului*, în *Anuarul Arhivei de Folclor*, vol. I, ed. Cartea Românească, Cluj, 1932, pg. 119

² Vasile Netea, *Țara Oașului*, în *Cunoștințe folositoare din lumea largă*, seria C, nr. 109, ed. Cartea Românească, Cluj, 1940, pg. 101

³ Antal Szirmay, *Szathmár vármegye fekvése, története és polgári esmérete*, Budán, 1809

Demersul nostru se dorește a fi o încercare de a prezenta „ȚARA OAȘULUI” într-un mod prin care aceasta să-și înfățișeze atât aspectele general cunoscute și cercetate până recent de istorici, etnografi, folcloriști, dar mai ales caracteristicile specifice acestei zone fie că țin de așezări în ansamblu, fie de reconstituirea vieții în comunitățile ei, analizate atât ținând cont de factori cum ar fi cel etnic și confesional, cât și de factorul comportamental general. Cercetarea și-a stabilit ca interval de analiză perioada cuprinsă între anii 1861 și 1918, având ca argument principal continuitatea surselor abordate, ne referim aici mai ales la cele ce privesc datele din registrele parohiale păstrate la Direcția Județeană a Arhivelor Naționale Satu Mare, care reprezintă sursa liant utilizată în reconstituirea cât mai reală și mai exactă (în cifre) a realităților din așezările Țării Oașului.

Odată cu publicarea, în 2003, a articolului „*Populația comunei Bixad în perioada modernă. Câteva aspecte privind fenomenul căsătoriei în parohiile greco-catolice (1861 – 1910)*”, ideea unei cercetări mai ample cu privire la întreaga zonă a Țării Oașului a prins contur de la an la an, centrându-se tot mai mult pe o investigație tot mai aprofundată și diversificată, pe cât permiteau bineînțeles și sursele istoriografice și publicațiile vremii, respectiv documentele de arhivă și informațiile furnizate de cercetările întreprinse în zonă de-a lungul timpului, în domeniul sociologiei, economiei, demografiei, etnografiei și istoriei.

Structura lucrării de față a încercat cu ajutorul surselor edite și inedite utilizate să pună laolaltă atât informațiile general cunoscute și cercetate până recent de istorici, etnografi, folcloriști, dar mai ales aspectele caracteristice așezărilor, care să contribuie la o reconstituire cât mai complexă a vieții din Țara Oașului, analizate prin prisma componentelor etnice și confesionale.

Având ca perioadă investigată și prezentată intervalul dintre anii 1861 – 1918, cu o extindere, determinată în funcție de aspectele cercetate, până în anul primului recensământ românesc, respectiv 1930, analiza a întregit modul de folosire a anumitor surse ale vremii referitoare la zona Oașului, prin prezentarea lor în traducere integrală a autorului, reușind să aducă un plus de claritate, secvențelor de texte ale acelorași surse, deja intrate în circuitul istoriografic românesc.

Cercetarea istoriografică a fost dublată și de despuierea registrelor de stare civilă a celor 16 comunități, pe toate confesiunile, identificate în *Colecția registrelor parohiale de stare civilă din județul Satu Mare* păstrate la Direcția Județeană a Arhivelor Naționale Satu Mare. În urma

parcugerii vastului material arhivistic, s-a ales varianta realizării unei cercetări aprofundate a unor eşantioane care să fie reprezentative pentru elementele etnice și confesionale reprezentative ale comunităților din Oaş.

Din primele pagini ale lucrării s-a urmărit o prezentare cât mai aproape de realitățile susținute de documentele statistice și de sursele istoriografice, respectiv a unei Țări a Oaşului multietnică, multiconfesională și implicit multiculturală. Fie că reprezentau populația majoritară, respectiv românii, minoritățile mai importante cum au fost maghiarii, sau evreii, dar și celelalte etnii din zonă din acea perioadă, oamenii au contribuit la ceea ce a fost și la ceea ce a ajuns astăzi acest ținut, și doar readucând în fața mediului științific vechile realități ale zonei într-un mod cât mai complet se va putea trece la o serie de cercetări mai aprofundate a aspectelor specifice, care în final vor putea contribui la „construcția” imaginii reale a ceea ce a fost ȚARA OAȘULUI.

Primul capitol al lucrării prezintă contextul istoriografic, structura surselor, metodologia aleasă, precum și o serie de detalii cu privire la cadrul administrativ teritorial supus cercetării, respectiv evoluția acestuia.

Al doilea capitol evidențiază o serie de informații legate de cadrul geografic și natural al zonei, precum și tipologia aşezărilor din ținutul Oaşului. Partea cea mai extinsă a capitolului s-a axat pe prezentarea în parte a celor 16 comunități componente. Astfel s-a constatat faptul că aceste aşezări se încadrează în tiparul satului răsfirat. În cele mai multe cazuri acestea cunoscând cam aceleași etape în ceea ce privește dezvoltarea lor teritorială și administrativă, incluzând aici evoluția proprietăților, respectiv a proprietarilor aflați în hotarul lor de-a lungul perioadei analizate. Demografic acestea, cu două excepții valabile doar pentru câteva decenii se încadrează în tiparul satelor mijlocii și mari. Tot din punct de vedere demografic, dar ținând cont de factorii etnic și confesional am putut observa faptul că cele 16 comunități mai pot fi împărțite și după aceste criterii. Astfel după datele recensămintelor din 1869, 1880, 1890, 1900, 1910 și 1930 putem spune că existau: 13 aşezări unde populație era majoritar românească/greco-catolică, 2 aşezări unde populația era majoritar maghiară și 1 singură localitate unde cel puțin etnic vorbind populația era echilibrată, în sensul unui număr aproximativ egal de români și de maghiari. Aspectele demografice generale și particulare mai aprofundate au fost analizate în capitolul 4 al lucrării. Dincolo de elementele de bază necesare a fi analizate pentru a putea contura o imagine cât mai bună a unor realități petrecute într-o comunitate, într-o perioadă anume, ne-a atras atenția acordată de autorii vremii pentru informarea și promovarea vădită a resurselor de izvoare termale

și minerale existente în acest ținut. Trecând peste relatările ușor naționaliste, dar oarecum firești ale vremii, este de remarcat faptul că furnizorii informațiilor nu conțin să aducă argumente pentru a atrage atenția asupra acestei zone a Țării Oașului, ce putea fi numită prin extrapolarea unor relatări ale vremii și fără lipsă de modestie ca o adevărată „Mecca a turiștilor și a tratamentelor balneare” din Europa acelor vremuri (semnificative fiind în acest sens imaginile din anexele lucrării).

Capitolul 3 al lucrării a urmărit reconstituirea vieții în comunitățile din Țara Oașului, urmărind aspecte particulare de comportament și viață cotidiană a populației românești și maghiare, cele mai reprezentative ale ținutului, dar și caracteristici ce țineau de arhitectura, portul, obiceiurile, viața spirituală și socială, educația și moralitatea locuitorilor arealului cercetat.

Capitolul 4 a fost dedicat populației Oașului, analizării ei pe baza datelor statistice cercetate. Pe baza informațiilor privind structura etnică și confesională expuse, se pot enunța o serie de concluzii referitoare la populația din Oaș. Un prim aspect interesant a fost observat în urma analizării și coroborării datelor din recensămintele folosite la cercetare și interpretării caracterului declarativ al acestora, și anume faptul că din cele 13 sate majoritar românești, în 10 dintre ele prima minoritate ca număr era de fapt cea reprezentată de evrei, aceeași situație regăsindu-se și în una din cele două sate majoritar maghiare. În acest sens am analizat într-un subcapitol separat evoluția populației evreiești din Țara Oașului. O altă caracteristică a populației din aceste așezări era modul compact de existență a fiecărei etnii.

De asemenea s-a observat că deși au existat de-a lungul timpului mai multe etnii care s-au regăsit în structura populației din Oaș, apărute în urma unor acțiuni organizate cum ar fi colonizările inițiate de mai mulți moșieri, conducători administrativi sau lideri religioși, mai ales din rațiuni economice (cazul germanilor și parțial a evreilor) sau ca urmare a unor contexte ce țin mai mult de credință decât de latura economică și socială (cazul slovacilor), acestea nu și-au lăsat o amprentă prea mare și continuă asupra modului de viață din aceste așezări. De cele mai multe ori aceste etnii au ajuns să fie asimilate de maghiari (germani, parțial evrei, croați, slovaci) sau de români (ruteni, sârbi). Acest lucru realizându-se fie în masă, brusc, cum am putut vedea din rezultatele recensămintelor, cauzate de o serie de factori economici, sociali sau politici, fie individual, lent, prin căsătorii mixte. Studiul de caz comparat realizat pentru cele trei parohii eșantion din Țara Oașului (greco-catolică din Bixad, reformată din Remetea Oaș și romano-

catolică din Huta Certeze) de la finalul capitolului și al lucrării evidențiază comportamentul demografic al indivizilor la cele trei momente principale din viața unui om, respectiv căsătoria, nașterea și moartea, relevând o serie de caracteristici comune, dar și o serie de trăsături distincte izvorâte din modul diferit în care oamenii au reacționat la provocările venite din exterior.

Reconstituirea vieții în comunitățile din Țara Oașului în perioada cercetată este importantă pentru a ne crea o imagine cât mai corectă cu privire la populația acestui ținut, urmărindu-i „înclinațiile”, obiceiurile și practicile cotidiene. Parcurgând aceste informații putem susține faptul că deși Țara Oașului în perioada cercetată era coplesitor reprezentată de elemente arhaice și rudimentare, care și astăzi încă argumentează construcția identitară a acesteia, era totuși un areal care datorită resurselor și locuitorilor ei, indiferent de etnie și confesiune a fost mai tot timpul dinamic și pe alocuri individualizat, dar în același timp integrat în specificul epocilor, fie că vorbim de viață cotidiană, religioasă, economică și socială, fie că analizăm comportamentele demografice individuale sau colective ale acesteia.

Inițiativa cercetării a fost susținută de-a lungul anilor și de nevoia manifestată de mai multe generații actuale de a cunoaște cât mai multe despre zona în care au trăit strămoșii, și trăiesc moșii lor, fie ei români, maghiari, evrei, slovaci sau greco-catolici, reformați, romano-catolici, izraeliți, dar mai ales de faptul că zona a beneficiat în ultima jumătate de secol mai ales de cercetări și legende care nu-și propuneau sau evitau să scoată la iveală o serie de aspecte cum ar fi diversitatea etnică, confesională, etnografică a zonei, care ar putea și chiar ar trebui să devină pilonii principali ai unei viitoare imagini complexe a ceea ce a fost, este și ar trebui să rămână Țara Oașului, atât pentru lumea științifică, cât și pentru publicul larg.